

ارزیابی دیدگاه گردشگران نسبت به اثر بخشی برنامه های آموزشی - تفسیری در منطقه حفاظت شده میانکله^۱

ناصر علیقلی زاده فیروزجایی^{۲*} فرامرز بریمانی^۳ الهام حکیمیان^۴

تاریخ دریافت: 1399/07/01

تاریخ پذیرش: 1399/12/01

چکیده

هدف از این پژوهش شناخت و تبیین میزان اثربخشی فعالیتهای آموزشی و تفسیری در منطقه حفاظت شده میانکاله از دیدگاه گردشگران است. روش این تحقیق توصیفی تحلیلی مبتنی بر پیمایش و روش گردآوری داده‌ها نیز از طریق پرسشنامه محقق ساخته و مصاحبه بوده است. جامعه آماری این تحقیق شامل گردشگرانی هستند که در قالب تور در فصول پاییز و زمستان از منطقه میانکاله بازدید کرده و از برنامه‌های آموزشی و تفسیری بهره مند شده اند. همچنین براساس فرمول نمونه گیری کوکران، حجم نمونه، تعداد ۲۵۰ گردشگر تعیین شد و روش نمونه گیری در این پژوهش، تصادفی ساده بوده است. داده های جمع آوری شده از طریق آزمون های آماری تی تک نمونه ای و همبستگی مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج این تحقیق بیانگر آن است که فعالیت های آموزشی و تفسیری که توسط راهنمای تور محلی به گردشگران ارائه شده است تاثیر مطلوبی بر دانش، نگرش و رفتار کوتاه مدت و بلندمدت زیست محیطی گردشگران داشته است به طوری که آزمون آماری تی تک نمونه ای، میانگین بالاتر از حد متوسط متغیرهای فوق و تفاوت معنادار آن را با حد متوسط، در سطح آلفای کمتر از ۵ درصد مورد تایید قرار می دهد. از طرف دیگر بین متغیرهای ارتقای سطح دانش، میزان تقویت نگرش زیست محیطی و رفتارهای زیست محیطی گردشگران همبستگی مستقیم معنادار وجود داشته است. بنابراین فعالیتهای آموزشی و تفسیری در ارتقای سطح دانش، تقویت نگرش های زیست محیطی و بهبود رفتارهای مثبت کوتاه مدت و بلندمدت زیست محیطی گردشگران نقش بسیار مهمی داشته است و موجب علاقه مندی و افزایش تعهد آنان به محیط زیست شده است.

واژگان کلیدی: برنامه های آموزشی - تفسیری - دانش - نگرش - رفتار - گردشگران - منطقه میانکاله

¹ این مقاله برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد خانم الهام حکیمیان با عنوان تحلیلی بر عملکرد برنامه های آموزشی - تفسیری برای گردشگران منطقه ی میانکاله است.

² - استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه مازندران n.firouzjaie@umz.ac.ir

³ - استاد گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه مازندران f.barimani@umz.ac.ir

⁴ - دانشجوی کارشناسی ارشد طبیعت گردی (اکوتوریسم)، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه مازندران hakimian.elham@gmail.com

مقدمه :

برنامه های آموزشی جهت تفسیر اطلاعات در مورد یک مکان یا یک جامعه، نه تنها برای گردشگران، بلکه برای ساکنان بومی آن منطقه نیز ضرورت دارد. علاوه بر این، آموزش می تواند ساکنان و ذی نفعان را به قدردانی و درک فرهنگ انسانی و طبیعی منطقه شان تحریک کند و حتی غرور و افتخار آنان را برانگیزد (قدمی و غلامیان بای، ۱۳۹۳، ۱۶۷). این احساس و علاقمندی کمک می کند که فرد به این ارزش ها پی اعتنا نباشد، احساس مسئولیت کند و در حفظ آن کوشا باشد (احسانی، ۱۳۹۷، ۴۴). از این رو محققان آموزش را به عنوان عامل مهمی برای کاهش اثرات منفی بر مناطق طبیعی، برای همه سایت های گردشگری از ابتدایی ترین تا پیشرفته ترین آن می دانند این امر به ویژه در مورد مقابله با قانون شکنی، فعالیت های جاهلانه و غیرماهرانه گردشگران از اهمیت بسزایی برخوردار است. در این راستا برنامه های آموزشی و تفسیری در یک مقصد را به عنوان یک رویکرد مدیریتی مطلوب در نظر می گیرند چون آشکارا و مستقیماً آنها را کنترل نمی کند بلکه دانشی را دریافت می کنند که تجربه آنها را با ارزش تر می کند (نیوسام و همکاران، ۱۳۹۴، ۳۵۰). این نقش آفرینی در اکوتوریسم به دلیل شبکه جغرافیای بین المللی^۵ و برخی از رسانه ها چشمگیر است و این باور نیز وجود دارد که اکوتوریسم از ظرفیت^۶ افزایش دانش محیطی و تقویت نگرش های زیست محیطی^۷ برخوردار است (هام و کرومپه، ۱۹۹۶ و پاول و هام، ۲۰۰۸). به طوری که این فعالیت با نرخ رشد بین ۵ تا ۱۰ درصد از بازار جهانی سفر (هالتمن و همکاران، ۲۰۱۵) به یکی از سریع ترین بخش های صنعت گردشگری تبدیل شده است (داس و چترجی، ۲۰۱۵). افزون بر آن، بسیاری از محققان در تعریف مفهومی از اکوتوریسم و ویژگی های آن، بر مولفه آموزش و تفسیر تاکید داشته اند (کوبینا، ۲۰۱۵). به تعبیری این مولفه ها، از عناصر اساسی اکوتوریسم به شمار می آیند (آلکاک، ۱۹۹۱ و برامول و لین، ۱۹۹۳a).

به طور کلی برای اینکه گردشگری مبتنی بر طبیعت به عنوان روشی موثر و کارآمد در مدیریت تعامل انسان و طبیعت باشد، افزایش دانش و آگاهی بازدیدکنندگان اغلب کافی نیست، باید تغییر در نگرش و در نهایت رفتارهای بازدیدکنندگان ایجاد شود (بالانتین و پاکر، ۲۰۱۱؛ باکلی، ۲۰۰۹؛ اورامز، ۱۹۹۴). در این رابطه محققان معتقدند که تجربیات اکوتوریستی پتانسیل افزایش دانش محیطی و تقویت نگرش ها و رفتارهای طرفدار محیط زیست را از طریق برنامه های آموزشی و تفسیرهای به خوبی طراحی شده، دارد (هام و کرومپه، ۱۹۹۶؛ پاول و هام، ۲۰۰۸). در این راستا یکی از ویژگی های تجربیات اکوتوریستی، داشتن برنامه های آموزشی و تفسیر درباره محیط طبیعی و هرگونه "ابراز فرهنگی" مرتبط است. برخلاف یادگیری، که می تواند یک "فرآیند طبیعی باشد و در طول زندگی اتفاق افتد و جنبه اتفاقی نیز می تواند داشته باشد"، آموزش شامل "فرآیندی آگاهانه، برنامه ریزی شده، دنباله ای و منظم، مبتنی بر

⁵ Newsam et al.

⁶ international geography

⁷ Ham and Krumpe

⁸ Powell and Ham

⁹ Hultman et al.

¹⁰ Das and Chatterjee

¹¹ Cobbinah

¹² Alcock

¹³ Bramwell and Lane

¹⁴ Ballantyne and Packer

¹⁵ Buckley

¹⁶ Orams

اهداف یادگیری تعریف شده و استفاده از روش‌های خاص یادگیری است" (کالینوفسکی و ویلر^{۱۷}، 1992). اگرچه تقریباً همه گردشگری مبتنی بر طبیعت شامل درجاتی از یادگیری هستند، اما آموزش و تفسیر به عنوان یک عنصر اصلی و شاخص کلیدی در تجربیات اکوتوریستی قرار می‌گیرد. در این خصوص دو هدف اصلی را می‌توان در اکوتوریسم تشخیص داد. اولین مورد رضایت از تقاضای گردشگر برای کسب اطلاعات در مورد جاذبه‌های طبیعی و فرهنگی است و در نتیجه تجربه رضایت‌بخش تفریحی را فراهم می‌کند. دومین هدف شامل تغییر دانش، نگرش و یا رفتار گردشگران، با هدف به حداقل رساندن تأثیرات منفی و خلق شهروندی آگاه از لحاظ زیست‌محیطی و فرهنگی است. این دو هدف غالباً به هم مربوط می‌شوند، به عنوان مثال، اطلاعات ارائه شده در مورد طبیعت حساس اکولوژی، هر دو هدف را ارائه می‌دهد (بلامی^{۱۸}، 1995). آموزش با افزایش دانش و آگاهی در مورد مسائل مربوط به حفاظت می‌تواند باعث ایجاد حفاظت طولانی مدت از محیط زیست و یا گونه‌ها شود (برگس^{۱۹}، 1992؛ روگنباک^{۲۰}، 1992). همچنین در بسیاری از مطالعات گردشگری، ایجاد تجربیات مطلوب و ارزش درک شده بالا در اکوتوریسم را در نتیجه آموزش و تفسیر می‌دانند (دیکسون و بنهام^{۲۱}، 2001؛ جکسون و اوسموند^{۲۲}، 1996؛ نیل، اورامز و باگلیونی^{۲۳}، 1995؛ اورامز^{۲۴}، 1995، 1996، 1999؛ گائو و همکاران^{۲۵}، 2017 و مرو و همکاران^{۲۶}، 2019). در گردشگری حیات وحش به عنوان یکی از زیر شاخه‌های اکوتوریسم، جنبه‌های حفاظت و آموزش به عنوان اصول کلیدی اکوتوریسم پایدار محسوب می‌شوند. در این رابطه، افزایش آگاهی عمومی گردشگران در مورد مسائل مربوط به حفاظت از محیط طبیعی و توصیف روابط متقابل بین حیات وحش و زیستگاه‌ها در جهت توسعه پایدار اکوتوریسم از طریق اقدامات آموزشی و تفسیری از اهمیت و ضرورت بالایی برخوردار است (هاگس و همکاران^{۲۷}، 2011).

پیوند یادگیری با بازدید از نوع اکوتوریستی همراه با برنامه‌های آموزشی-تفسیری می‌تواند نقطه شروعی برای تقویت رفتار مسولانه زیست محیطی باشد. در این رابطه نقش جنبه‌های آموزشی گردشگری مبتنی بر طبیعت و اکوتوریسم، توسط برخی محققان مورد مطالعه قرار گرفته است. نتایج چنین مطالعاتی حاکی از آن است که برخی از گردشگران با توجه به اینکه آموزش بخشی از یک تجربه گردشگری با کیفیت است، از یادگیری در مورد جاذبه‌های گردشگری و محیط لذت می‌برند (بالانتین، پاکر و هاگس^{۲۸}، 2009؛ لوک^{۲۹}، 2003؛ اورامز و تیلور^{۳۰}، 2005؛ موسکاردو^{۳۱}، 2008؛ ریچی^{۳۲}، 2003). برخی محققان پیشنهاد می‌کنند که تورهای اکوتوریستی مربوط به حیات وحش دریایی با تمرکز آموزشی قوی می‌تواند در طولانی مدت تغییرات رفتاری یا سبک زندگی، نظیر به حداقل رساندن تأثیرات منفی زیست محیطی، حمایت از حفاظت از محیط زیست و انگیزه کمک مالی را ایجاد کنند (موسکاردو و همکاران، 2004).

¹⁷ Kalinowski and Weiler

¹⁸ Blamey

¹⁹ Burgess

²⁰ Roggenbuck

²¹ Dickson and Benham

²² Jackson and Osmond

²³ Neil, Orams and Baglioni

²⁴ Orams

²⁵ Gao et al

²⁶ Merwe et al

²⁷ Hughes et al

²⁸ Ballantyne, Pcker and Hughes

²⁹ Lück

³⁰ Orams & Taylor

³¹ Moscardo

³² Ritchie

مطالعه ی برود و ویلر³³ (1998) از یادگیری گردشگران در نتیجه برنامه های آموزشی و تفسیری از بیرها در کوئینزلند بیانگر آن است که دانش گردشگران در مورد بیرها تا حدی زیادی افزایش پیدا کرده است. نتایج مطالعات سچانزل و مکنتوش³⁴ (2000) از شبه جزیره اوتاگو³⁵ نیوزیلند بیانگر آن است که افزایش دانش گردشگران راجع به پرندگان (پنگوئن) یکی از منافع مهم سفر در نتیجه تجربه آموزشی از طریق راهنمای تور بوده است. وایلر و آرمسترانگ در مطالعه شان راجع به پیام های آرایه شده توسط راهنمای تور به گردشگران منطقه حفاظت شده در ویکتوریا استرالیا در سال 2002 به این نتیجه رسیدند که درصد زیادی از گردشگران این منطقه، علاوه بر انگیزه لذت و تفریح دارای انگیزه بالایی برای یادگیری چیزهای جدید در جهت ارتقای دانش و درک محیطی بودند آنها این تور را به عنوان فرصتی برای کسب تجربیات آموزشی می دانستند. مطالعات هیگ هام و کارر راجع به فعالیت های آموزشی و تفسیری از دوازده سایت اکوتوریستی در سال 2003 بیانگر آن است که فعالیت های آموزشی و تفسیری موجب کمک به ارتقای آگاهی گردشگران از مسائل و چالش های محیطی سایت های مذکور شده است. پاول و هام (2008)، تأثیر آموزش و تفسیر را بر دانش مسافرانی که از جزایر گالاپاگوس بازدید داشته اند، اندازه گیری کردند. نتایج حاکی از آن است که دانش گردشگران نسبت به محیط طبیعی، در حد متوسط تا زیاد در نتیجه آموزش و تفسیر افزایش یافته است. از دیگر اثرات فعالیت های آموزشی و تفسیری راهنمای تور برای گردشگران، کسب مهارت می باشد. در این رابطه به طور نمونه لاکی و هام³⁶ در مطالعاتشان در سال 2004 از گردشگرانی که از پارک یوسمتی³⁷ ایالات متحده بازدید کردند به این نتیجه رسیدند که گردشگران بعد از سفر و در نتیجه فعالیت های آموزشی - تفسیری طول سفر، مهارت هایی نظیر ذخیره کردن غذا در یک روش درست را یاد گرفته اند. فعالیت های مدیریتی صحیح همراه با برنامه های آموزشی و تفسیری موجب ایجاد و ارتقای آگاهی های زیست محیطی و تشویق سیستم های اعتقادی مثبت می شوند که این امر سرانجام منجر به رفتار مسئولانه و مشارکت فعال گردشگران در حفظ محیط زیست و ارزش بالای درک شده از سفر خواهد شد (داولینگ³⁸، 1992؛ اولیور³⁹، 1992؛ برامول و لین⁴⁰، 1993b و پیمونت⁴¹، 1998). نتایج مطالعات مایس و همکاران⁴² (2004) در مورد تأثیر کوتاه مدت فعالیت های آموزشی و تفسیری حیات وحش بر نگرش گردشگران در کوئینزلند بیانگر آن است که آنها در نتیجه شرکت در این تور، احساس قوی تری نسبت به حفاظت از محیط زیست پیدا کردند. ماتشیما⁴³ در بررسی تحت عنوان تأثیر فعالیت های آموزشی - تفسیری بر آگاهی از مسائل محیطی در سواحل ایشیکاری⁴⁴ ژاپن در سال 2007 به این نتیجه رسید گردشگرانی که از فعالیت های آموزشی راهنمای تور و خدمات تفسیری بهره مند بودند از مشکلات و مسائل محیطی که در نتیجه رفتار نادرست گردشگران ایجاد می شد آگاه تر بودند. مطالعات وایلر و هال در سال 2007 از پارک ملی مسارد⁴⁵ ایالات متحده بیانگر آن است که گرایش گردشگران بازدید کننده این پارک نسبت به آتش سوزی در نتیجه فعالیت های آموزشی و تفسیری

³³ Broad and Weiler

³⁴ Schanzel and MacIntosh

³⁵ Otago

³⁶ Lackey and Ham

³⁷ Yosemite

³⁸ Dowling

³⁹ Oliver

⁴⁰ Bramwell and Lane

⁴¹ Beaumont

⁴² Mayes et al

⁴³ Matsushima

⁴⁴ Ishikari

⁴⁵ Mesa Verde

به طور مثبتی تغییر کرده است. مطالعات جاکوبز و هارمس⁴⁶ (2014) در خصوص تاثیر فعاليت‌های آموزشی و تفسیری بر تصميم گردشگران در حفاظت از وال در لاس گاله تاس⁴⁷ اسپانيا حاکی از آن است که آموزش و تفسیر تاثیر موفقيت‌آمیزی بر قصد گردشگران در محافظت از وال داشته است به طوری که در نتیجه آموزش و تفسیر قصد گردشگران به کمک مالی به آژانس‌هایی که در حفاظت از گونه‌های وال نقش داشته اند افزایش یافته است. همچنین آموزش بر رفتارهای گردشگران در جهت کمک به حفاظت منطقه به طور نمونه بازبافت کردن زباله موثر بوده است. پاول و هام (2008) اظهار داشتند که علیرغم استدلال‌های گسترده که اکوتوریسم درک محیطی را در نتیجه تجربیات آموزشی ارتقاء می بخشد، اما فرضیات در مورد این اثرات تا حد زیادی بی آزمایش مانده اند و تغییرات مثبت در دانش، نگرش ها و رفتارهای محیطی گردشگران در نتیجه فعاليت‌های آموزشی- تفسیری تا حد زیادی ناشناخته مانده اند. همچنین بالانتین و پاکر⁴⁸ (2011) خاطرنشان کردند که اگرچه چندین مطالعه وجود دارد که تأثیر آموزش و تفسیر محیطی بر دانش محیطی، نگرش‌ها، رفتار در محل و اهداف رفتاری را بررسی می کند، مطالعاتی بررسی کننده با این نظر که آموزش و تفسیر باعث می شود تا بعد از بازدید از مقصد، رفتارهای زیست محیطی و شیوه های محافظت از محیط را بپذیرند اندک است. مطالعه موردی این تحقیق منطقه حفاظت شده میانکاله می باشد که بخشی از آن در شهرستان بهشهر قرار دارد و به عنوان یکی از مهم‌ترین قطب‌های پرندنگری ایران محسوب می شود و در دو دهه اخیر گردشگران زیادی به ویژه در فصول پاییز و زمستان از این منطقه دیدن کرده اند که یکی از انگیزه‌های اصلی آنها از بازدید این منطقه در این فصول، پرندنگری و کسب اطلاعات در خصوص شناسایی پرندگان و رفتار آنها و به طور کلی آشنایی با جاذبه‌های گردشگری این منطقه است. در این رابطه راهنماهای تور محلی که قبلاً دوره های آموزشی را گذرانده اند به گردشگرانی که عمدتاً در قالب تور به این منطقه می آیند اطلاعات لازم و مورد نیاز را در اختیار گردشگران قرار می دهند در این خصوص گردشگران آموزش‌های لازم قبل و حین سفر راجع به نحوه حفاظت از محیط زیست این منطقه و هشدارهای زیست محیطی را فرا می گیرند تا بازدید آنها موجب آسیب‌های زیست محیطی این منطقه نشود. از دیگر فعاليت‌های آموزشی مربوط به معرفی انواع جاذبه‌های گردشگری منطقه و به طور ویژه پرندگان است. در این خصوص گردشگران با آموزش راهنما تور و بعضاً از طریق تلسکوپ، انواع گونه های پرندگان موجود در منطقه آشنا شده و راجع به رفتار پرندگان نظیر نحوه تخم‌گذاری و مواردی مانند آن اطلاعات کسب می کنند. بنابراین این سفر برای گردشگران به مثابه شرکت در یک کارگاه آموزشی می باشد. از این رو این تحقیق تلاش دارد تا از دیدگاه گردشگران، میزان اثربخشی خدمات آموزشی و تفسیری رایج شده در منطقه حفاظت شده میانکاله را بر کیفیت تجربیات گردشگران به طور ویژه دانش، نگرش و رفتار آنها را مورد تحلیل قرار دهد.

روش شناسی پژوهش:

این پژوهش به لحاظ روش انجام توصیفی-تحلیلی مبتنی بر پیمایش است. روش گردآوری داده از طریق پرسشنامه و مصاحبه بوده است. متغیرهای مورد نیاز این پژوهش با استفاده از مطالعه منابع علمی معتبر و مطالعه میدانی از ناحیه مورد مطالعه مورد انتخاب قرارگرفت. متغیرهای این پژوهش شامل دانش، نگرش و رفتار می باشد هر یک از متغیرها از طریق چند گویه مورد اندازه گیری قرار گرفته اند. سوالات مرتبط با متغیرهای پرسشنامه با استفاده از طیف لیکرت 5 گزینه ای از خیلی زیاد تا خیلی کم تنظیم شده است. واحد تحلیل در این پژوهش گردشگران هستند. جامعه آماری این تحقیق شامل گردشگرانی هستند که در قالب تور در فصل پاییز و زمستان از منطقه میانکاله بازدید کرده و از خدمات آموزشی و تفسیری بهره مند شده اند.

⁴⁶ Jacobs and Harms

⁴⁷ Las Galletas

⁴⁸ Ballantyne and Packer

ناحیه مورد مطالعه این تحقیق بخشی از منطقه حفاظت شده میانکاله است که در شهرستان بهشهر قرار دارد و تنها ورودی از سمت خشکی به آن است که از سمت شمال به آبهای دریای خزر و از جنوب به آبهای خلیج گرگان ختم می شود (غلامی تروجنی، ۳۸۳ : ۲۳). این منطقه با وسعت ۶۷۰۰۰ هکتار به لحاظ جاذبه های گردشگری دارای محیط ساحلی-تالابی، تپه های شنی، جنگل های انارستان، بوته زارهای وسیع تمشک و مانند آن است و از این رو دارای چشم اندازهای بسیار زیبایی می باشد. مضاف بر آن جمعیت بزرگ پرندگان که برای زمستان گذرانی به این منطقه می آیند موجب جلب گردشگران به این منطقه برای فصول پاییز و زمستان با هدف پرندنگری شده است.

همچنین براساس فرمول نمونه گیری کوکران، حجم نمونه، تعداد ۲۵۰ گردشگر تعیین شد و روش نمونه گیری در این پژوهش، تصادفی ساده بوده است. برای سنجش اعتبار یا روایی سوالات پرسشنامه از روش اعتبار صوری و برای سنجش میزان پایایی، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. به طوری که برای سنجش اعتبار روایی پرسشنامه از نظرات اساتید و نخبگان مربوط استفاده شده است. برای سنجش پایایی گویه ها از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. نتایج حاصله از ضریب پایایی بیانگر آن است که این ضرایب معنادار و در سطح مناسب و قابل قبولی می باشد داده های جمع آوری شده از طریق آمار توصیفی و آمار استنباطی نظیر آزمون های آماری تی تک نمونه ای و همبستگی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

جدول ۱: شاخص های پژوهش، منبع شاخص ها و سطح پایایی مؤلفه ها

متغیر	شاخص ها	الفای کرونباخ
میزان ارتقای سطح دانش	-ارتقای سطح اطلاعات کلی در مورد منطقه میانکاله -ارتقای سطح دانش در مورد حیوانات منطقه -ارتقای سطح دانش در مورد پرندگان منطقه -ارتقای سطح دانش در مورد پوشش گیاهی منطقه - تقویت شناخت بیشتر از مسائل مربوط به حفاظت منطقه	۰/۸۲
میزان تقویت نگرش زیست محیطی	- اهمیت دادن به محیط زیست در نتیجه این سفر -احساس غرور به وجود این جاذبه های این منطقه -افزایش نگرانی در خصوص سلامتی حیوانات و پرندگان منطقه - اصلاح باورهای غلط راجع به محیط زیست منطقه - تقویت احساسات جدی تری نسبت به مسائل حفظ حیات وحش - تقویت این نگرش که رفتار من بخشی از راه حل مشکلات طبیعت هست	۰/۸۱
میزان رعایت رفتار زیست محیطی	- کمک های داوطلبانه به محیط زیست - صحبت کردن با دیگران در خصوص رعایت رفتارهای زیست محیطی - میزان رعایت رفتار گردشگران نسبت به هشدارهای زیست محیطی راهنمای تور. در خصوص پرندگان و حیوانات (سر و صدا نکردن زیاد، نزدیک نشدن به آنها و ... در حین سفر - میزان رعایت رفتار گردشگران نسبت به هشدارهای زیست محیطی راهنمای تور - در خصوص رعایت رفتارهای زباله پراکنی گردشگران در حین سفر -میزان رعایت رفتار گردشگران نسبت به هشدارهای زیست محیطی راهنمای تور در خصوص پوشش گیاهی منطقه در حین سفر (قطع نکردن درختان و مانند آن) - پرهیز از کارهایی که موجب آسیب دیدن پرندگان، حیوانات و محیط زیست آنها می شود. -تفکیک زباله های منزل در نتیجه این سفر و تجربیات آموزشی	۰/۸۴

یافته‌ها پژوهشی: یافته‌های توصیفی

بررسی نتایج حاصل از پرسشنامه نشان می‌دهد که به لحاظ گروه سنی، 25 درصد در گروه سنی کمتر از 30 سال، 34 درصد در گروه سنی 30 تا 50 سال و 46 درصد در گروه سنی بالاتر از 50 سال قرار داشته‌اند. به لحاظ جنسیت نیز 65 درصد از جامعه نمونه را مردان و 35 درصد را زنان تشکیل داده‌اند. همچنین 82 درصد از کل گردشگران متأهل و 18 درصد مجرد بوده‌اند. بررسی سطح سواد نشان می‌دهد که 15 درصد از گردشگران در سطح دیپلم و کمتر از آن، 20 درصد فوق‌دیپلم، 37 درصد لیسانس، 28 درصد با مدرک فوق‌لیسانس و بالاتر بوده‌اند. بررسی‌ها از محل اقامت منطقه میانکاله بیانگر آن است که محل اقامت اکثر این منطقه به ترتیب مربوط به استان تهران 65 درصد، استان خراسان رضوی 20 درصد، استان اصفهان 15 درصد و بقیه از سایر استان‌ها بوده‌اند. همچنین 80 درصد منطقه میانکاله از طریق تور به این منطقه مسافرت کرده‌اند.

یافته‌های تحلیلی

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که فعالیت‌های آموزشی و تفسیری که از طریق راهنمای تور برای گردشگران منطقه میانکاله صورت گرفته است به طور کلی منجر به ارتقای سطح دانش بازدید کنندگان شده است. در این خصوص جهت میزان تاثیر فعالیت‌های آموزشی بر سطح دانش از 5 گویه استفاده شده است. همان طور که جدول 3. نشان می‌دهد به طور کلی براساس دیدگاه گردشگران، میزان تاثیر فعالیت‌های آموزشی و تفسیری بر ارتقای سطح دانش آنها بیشتر از حد متوسط بوده است. نتایج آزمون تی تک نمونه ای حاکی از تفاوت معنادار میانگین کلی ارتقای سطح دانش با میانگین مورد آزمون یا حد مطلوب =

(3) بوده است و کران مثبت حد بالا و حد پایین، بیانگر بالاتر بودن میانگین کلی از میانگین مورد آزمون است. در بین گویه‌های مربوط به مولفه آموزش، ارتقای سطح دانش در مورد پرندگان منطقه به عنوان مهمترین گویه با بیشترین میانگین با میانگین 4/55 و گویه ارتقای سطح دانش در مورد حیوانات منطقه به عنوان کم اهمیت ترین گویه با پایین ترین میانگین 3/93 بوده است. در این رابطه نتایج مصاحبه با بازدید کنندگان گویای آن است که بعد از بازدید و تجربه آموزشی، به طور کلی اطلاعات جدیدی در مورد پوشش گیاهی منطقه، حیوانات، نحوه حفاظت از منطقه و به ویژه در مورد پرندگان منطقه کسب کرده‌اند. در این خصوص نتایج مصاحبه حاکی از آن است که گردشگران بعد از بازدید و تجربه آموزشی، با برخی از گونه‌های پرندگان برای اولین بار آشنا شدند.

جدول 2. میانگین رتبه و نتایج آزمون تی تک نمونه ای برای هریک از گویه‌های مربوط به دانش بازدید کنندگان در نتیجه فعالیت‌های آموزشی و تفسیری

Test value=3						مولفه‌ها
میانگین رتبه	اختلاف میانگین	مقدار تی	سطح معناداری	حد پایین	حد بالا	
4/15	1/15	16/71	0/000	1/01	1/28	ارتقای سطح اطلاعات و دانش کلی مورد منطقه میانکاله و اهمیت حفاظت از آن
3/93	0/93	11/75	0/000	0/77	1/08	ارتقای سطح دانش در مورد حیوانات منطقه
4/55	1/55	29/63	0/000	1/44	1/65	ارتقای سطح دانش در مورد پرندگان منطقه
4/17	1/17	15	0/000	1/01	1/32	ارتقای سطح دانش در مورد پوشش گیاهی منطقه.
4/06	1/06	13/88	0/000	0/91	1/21	تقویت شناخت بیشتر از مسائل مربوط به حفاظت منطقه
4/17	1/17	22/38	0/000	1/07	1/27	میانگین کلی

منبع: یافته‌های پژوهش (1399)

یکی از نتایج فعالیت‌های آموزشی و تفسیری راهنمای تور در ناحیه مورد مطالعه، تقویت نگرش زیست محیطی گردشگران بوده است. برای سنجش میزان تاثیر فعالیت‌های آموزشی بر تقویت نگرش گردشگران، از ۶ گویه استفاده شده است. به طور کلی برنامه‌های آموزشی و تفسیری در حد زیاد موجب تقویت نگرش زیست محیطی بازدیدکنندگان در ناحیه مورد مطالعه شده است. به طوری که میانگین کلی میزان تقویت نگرش زیست محیطی ۳/۸۸ و بالاتر از حد متوسط بوده است و نتایج آزمون تی تک نمونه ای، تفاوت معنادار آن را با حد متوسط در سطح آلفای کمتر از یک درصد مورد تایید قرار می‌دهد و در بین گویه های مختلف مربوط به تقویت نگرش زیست محیطی، مهم‌ترین گویه مربوط به افزایش نگرانی در خصوص سلامتی حیوانات و پرندگان این منطقه با میانگین ۴/۲ و کم اهمیت ترین گویه مربوط به احساس غرور به وجود این جاذبه در این منطقه با میانگین ۳/۹۱ بوده است.

جدول ۳. میانگین رتبه و نتایج آزمون تی تک نمونه ای برای هر یک از گویه های مربوط به میزان تقویت نگرش زیست محیطی در نتیجه فعالیت‌های آموزشی و تفسیری

Test value=3						مؤلفه ها
حدبالا	حد پایین	سطح معناداری	مقدار تی	اختلاف میانگین	میانگین رتبه	
۱/۲۵	۰/۹۲	۰/۰۰۰	۱۳/۰۸	۱/۰۸	4/08	اهمیت دادن به محیط زیست در نتیجه این سفر
۱/۰۹	۰/۷۳	۰/۰۰۰	۱۰/۰۶	۰/۹۱	3/91	احساس غرور به وجود این جاذبه در این منطقه
۱/۳۵	۱/۰۵	۰/۰۰۰	۱۵/۹۰	۱/۲	۴/۲	افزایش نگرانی در خصوص سلامتی حیوانات و پرندگان این منطقه
۱/۱۸	۰/۸۲	۰/۰۰۰	۱۱/۰۲	۱	۴	اصلاح باورهای غلط راجع به محیط زیست در نتیجه سفر به این منطقه
۱/۲۴	۰/۸۳	۰/۰۰۰	۱۰/۱۶	۱/۰۴	۴/۰۴	تقویت احساسات جدی تری نسبت به مسائل مربوط به حفظ حیات وحش
۱/۰۶	۰/۶۹	۰/۰۰۰	۹/۳۵	۰/۸۸	۳/۸۸	تقویت این احساس و نگرش که رفتار من بخشی از راه حل مشکلات طبیعت هست.
۱/۱۵	۰/۸۹	۰/۰۰۰	۱۵/۳۴	۱/۰۲	۴/۰۲	میانگین (میانگین کلی)

منبع: یافته های پژوهش (۱۳۹۹)

یکی از متغیرهای بسیار کلیدی و مهم در خصوص پیامد فعالیت‌های آموزشی - تفسیری راهنمای تور، میزان رعایت رفتارهای زیست محیطی کوتاه مدت و بلندمدت از سوی گردشگران است. در این رابطه در نتیجه فعالیت‌های آموزشی و تفسیری، گردشگران به طور کلی رفتارهای زیست محیطی را در حد زیاد ($\bar{x} = 3/80$) رعایت کرده اند. به طوری که در کوتاه مدت و در حین سفر، گردشگران هشدارهای زیست محیطی از سوی راهنمای تور را در حد زیاد مورد توجه قرار داده اند. همچنین فعالیت‌های آموزشی - تفسیری، در رفتارهای بلندمدت زیست محیطی آنها در حد زیاد تاثیرگذار بوده است. به طوری که گردشگران بعد از این سفر و در نتیجه برنامه های آموزشی و تفسیری، بخشی از زمان خود را به حفظ محیط زیست اختصاص داده اند. به طوری که به صورت داوطلبانه زباله های محل زندگی خود را جمع آوری نموده و یا سفرهایی که بعد از آن داشته اند سعی و تلاش و بیشتری در جهت جمع آوری زباله ها داشته اند. افزون بر آن، برخی از گردشگران در نتیجه این سفر و کسب تجربیات آموزشی، کمک مالی را به صورت داوطلبانه در جهت حفظ محیط زیست به سازمان های مردم نهاد داشته اند.

جدول ۴. میانگین رتبه و نتایج آزمون تی تک نمونه ای برای هریک از گویه های مربوط به رفتار بازدیدی کنندگان در نتیجه فعالیت‌های آموزشی و تفسیری

Test value=3						مولفه ها
حدبالا	حد پایین	سطح معناداری	مقدار تی	اختلاف میانگین	میانگین رتبه	
۰/۸۹	۰/۵۴	۰/۰۰۰	۸/۰۸	۰/۷۱	۳/۷۱	کمک های داوطلبانه به محیط زیست
۱/۰۱	۰/۵۸	۰/۰۰۰	۷/۳۵	۰/۸۰	۳/۸۰	صحبت کردن با دیگران در خصوص مسائل محیط زیستی و رعایت رفتارهای زیست محیطی
۱/۰۹	۰/۶۹	۰/۰۰۰	۸/۸۴	۰/۸۹	۳/۸۹	میزان رعایت رفتار گردشگران نسبت به هشدارهای زیست محیطی راهنمای تور در خصوص پرندگان و حیوانات (سر و صدا نکردن زیاد، نزدیک نشدن به آنها و ... در حین سفر)
۱/۰۶	۰/۶۵	۰/۰۰۰	۸/۳۰	۰/۸۶	۳/۸۶	میزان رعایت رفتار گردشگران نسبت به هشدارهای زیست محیطی راهنمای تور در خصوص رعایت رفتارهای زیلله پراکنی گردشگران در حین سفر
۱/۰۲	۰/۶۱	۰/۰۰۰	۷/۹۲	۰/۸۲	۳/۸۲	میزان رعایت رفتار گردشگران نسبت به هشدارهای زیست محیطی راهنمای تور در خصوص پوشش گیاهی منطقه در حین سفر (قطع نکردن درختان و مانند آن)
۰/۹۸	۰/۵۷	۰/۰۰۰	۷/۳۲	۰/۷۸	۳/۷۸	پرهیز از کارهایی که موجب آسیب دیدن پرندگان، حیوانات و محیط زیست آنها می شود.
۰/۸۹	۰/۵۴	۰/۰۰۰	۸/۰۹	۰/۷۲	۳/۷۲	تفکیک زباله‌های منزل در نتیجه این سفر و تجربیات آموزشی
۰/۹۵	۰/۶۴	۰/۰۰۰	۱۰/۱۳	۰/۸۰	۳/۸۰	میانگین (میانگین کلی)

منبع: یافته های پژوهش (۱۳۹۹)

از دیگر یافته های این مطالعه حاکی از آن است که بین متغیرهای ارتقای سطح دانش و میزان تقویت نگرش زیست محیطی گردشگران ارتباط مستقیم معنادار وجود داشته است به طوری که ضریب همبستگی بین دو متغیر فوق براساس آزمون همبستگی پیرسون، ۰/۷۵۱ بوده و در سطح آلفای کمتر از یک درصد معنادار بوده است و میزان همبستگی بین دو متغیر فوق براساس ضریب بدست آمده در حد قوی می باشد. بنابراین ارتقای سطح دانش در نتیجه برنامه‌های آموزشی راهنمای تور منجر به تقویت نگرش زیست محیطی بازدید کنندگان به منطقه میانکاله شده است. همچنین ارتقای سطح دانش رابطه مستقیم معناداری را با رفتار زیست محیطی کوتاه مدت یا حین سفر و بلندمدت بعد سفر داشته است در این خصوص میزان ضریب همبستگی ۰/۶۹ و در سطح آلفای کمتر از یک درصد معنادار بوده است و میزان ضریب همبستگی بدست آمده بیانگر رابطه‌ای با شدت زیاد بین این دو متغیر است. از طرف دیگر با توجه به این که رفتار زیست محیطی می تواند تابعی از نگرش آنها نسبت به محیط زیست باشد، در این راستا نتایج آزمون همبستگی بین متغیرهای میزان تقویت نگرش در نتیجه برنامه های آموزشی و رفتار آنها؛ حاکی از رابطه مستقیم با شدت متوسط بین این دو متغیر است به طوری که میزان ضریب همبستگی بین دو متغیر ۰/۵۷ و در سطح آلفای کمتر از یک درصد معنادار بوده است.

جدول ۵. همبستگی بین متغیرهای آموزش، نگرش و رفتار زیست محیطی

متغیر	متغیر	نوع آزمون همبستگی	ضریب همبستگی	جهت همبستگی	سطح معناداری
دانش	نگرش	پیرسون	۰/۷۵۱	مثبت	۰/۰۰۰
دانش	رفتار	پیرسون	۰/۵۷	مثبت	۰/۰۰۰
نگرش	رفتار	پیرسون	۰/۶۹	مثبت	۰/۰۰۰

بحث و نتیجه گیری:

یادگیری گردشگران برای لذت در طول فعالیت های تفریحی و فراغتی به عنوان بخش بسیار مهمی از تجربیات گردشگری به ویژه اکوتوریسم محسوب می شود. از این رو برنامه های آموزشی و تفسیری به عنوان یکی از عناصر مهم در ارزش درک شده و تجربیات موفقیت آمیز گردشگران نقش بسیار مهم و کلیدی دارد.

دانش؛ برنامه های آموزشی و تفسیر به کار گرفته شده در این منطقه موجب ارتقاء دانش گردشگران در مورد منطقه حفاظت شده میانکاله و به طور خاص در زمینه پرندگان منطقه شده است. در این خصوص در نتیجه برنامه های آموزشی، با برخی از گونه های جدید پرندگان آشنا شدند. همچنین گردشگران در نتیجه این سفر و آرایه برنامه های آموزشی و تفسیری، اطلاعات جدیدی در مورد انواع پوشش گیاهی، حیوانات خشکی زی و دریازی، فعالیت های اقتصادی مردم منطقه، صنایع دستی و فرهنگ مردم آن منطقه کسب کرده اند. از سوی دیگر با توجه به این که حفظ محیط زیست منطقه در ناحیه مورد مطالعه از اهمیت بسزایی برخوردار است، یکی از برنامه های راهنمای تور در آموزش به آرایه مطالب در خصوص اهمیت زیست محیطی این منطقه حفاظت شده، چالش های زیست محیطی آن و هشدارهای زیست محیطی در حین سفر و یاد دادن مهارت هایی در جهت حفاظت از محیط زیست منطقه به طور نمونه نحوه نزدیک شدن به پرندگان در حین بازدید و مانند آن می باشد. از دیدگاه گردشگران، نتایج برنامه های آموزشی این سفر موجب ارتقای سطح دانش و مهارت گردشگران در خصوص محیط زیست منطقه شده است. که در این خصوص ویلر و برود در سال ۱۹۹۸ در مطالعاتشان از کوئینزلند، سچانزال و کلنتوش در سال ۲۰۰۰، از شبه جزیره اوتاگو، وایلر و آرمسترانگ، در سال ۲۰۰۲ در منطقه حفاظت شده ویکتوریای استرالیا، لاکو و هام در سال ۲۰۰۴ از پارک ملی یوسمتی ایالات متحده آمریکا، پاول و هام در سال ۲۰۰۸ از جزایر گالاپاگوس اکوادور نیز به همین نتیجه رسیدند.

نگرش؛ از دیگر نتایج این تحقیق این است که در نتیجه برنامه های آموزشی و تفسیری، نگرش زیست محیطی گردشگران در حد زیاد تقویت شده است. به طوری که بعد از این سفر و در نتیجه برنامه های آموزشی و تفسیری و آگاه شدن از اهمیت منطقه حفاظت شده میانکاله، نگرانی آنها از سلامتی پرندگان و حیوانات منطقه بیشتر شده و به طور کلی نسبت به حفظ محیط زیست این منطقه، حساسیت پیدا کرده اند. که این نتایج با مطالعات مایس و همکاران (۲۰۰۴) از کوئینزلند استرالیا مبنی بر تاثیر برنامه های آموزشی و تفسیری به گردشگران در ایجاد احساس قوی تری نسبت به حفظ محیط زیست همسو است.

رفتار؛ از دیگر پیامدهای مطلوب و مثبت برنامه های آموزشی - تفسیری آرایه شده به گردشگران، رفتارهای مثبت زیست محیطی کوتاه مدت (در حین سفر) و بلند مدت (بعد از سفر) می باشد. در این رابطه در نتیجه این فعالیت های آموزشی، گردشگران در حین سفر هشدارهای زیست محیطی آرایه شده از سوی راهنمای تور را در حد زیاد رعایت کرده اند. به طوری که آنها در کارهای حفاظت از محیط زیست منطقه میانکاله به طور نمونه در جمع آوری زباله این منطقه در حین سفر و به صورت داوطلبانه ایفای نقش نموده اند. حتی این رفتار بعد از این سفر نیز تداوم داشته است به نحوی که به عنوان یک شهروند مسئول در بلندمدت نیز در برنامه های زیست محیطی محل زندگی شان تا حد زیاد مشارکت فعالانه داشته اند. علاوه بر آن نتایج مصاحبه با برخی از گردشگران بیانگر آن است که آنها بخشی از منابع مالی خود را به حفظ محیط زیست اختصاص داده اند. همچنین بازدید کنندگان در مورد نتایج این سفر و تجربه آموزشی کسب شده در مورد پرندگان و حفظ محیط زیست با دیگران صحبت کرده اند و آنها را تشویق به رعایت رفتارهای مسئولانه زیست محیطی کرده اند. در این رابطه جاکوبز و هارمس در سال ۲۰۱۴ در مطالعاتشان از کشور اسپانیا نیز به همین نتیجه رسیدند.

بنابراین با تکیه بر این نتایج با قوت می توان بیان کرد که ارتقای سطح دانش در نتیجه برنامه های آموزشی در این منطقه، تغییر نگرش و رفتار زیست محیطی کوتاه مدت و بلند مدت بازدید کنندگان را در پی داشته است. به طوری که بین متغیر ارتقای سطح دانش با متغیرهای تقویت نگرش زیست محیطی و رفتارهای مثبت کوتاه مدت و بلندمدت زیست محیطی همبستگی مستقیم معنادار وجود داشته است. افزون بر آن تقویت نگرش زیست محیطی در نتیجه برنامه های آموزشی همبستگی مستقیم معناداری با رفتارهای زیست محیطی حین سفر و بعد سفر گردشگران داشته است. همچنین علاقه مندی و تعهد آنها

به محیط زیست بیشتر شده است، هر چند که اذعان دارند، قبل از این سفر، دارای علاقه و تعهد به محیط زیست بوده اند اما بعد از این سفر میزان علاقمندی و تعهد آنها بیشتر شده است. نکته مهم در این است که میزان اثرگذاری فعالیت‌های آموزشی - تفسیری بر مولفه‌های سه گانه، دانش، نگرش و رفتار زیست محیطی یکسان نبوده است. به گونه ای که بیشترین تاثیر فعالیت‌های آموزشی در ارتقای سطح دانش مشاهده می‌شود و این امر تا حدودی قابل قبول است زیرا همیشه افزایش آگاهی، منجر به تغییر در نگرش و رفتار به یک میزان نخواهد بود، در این پژوهش نیز این امر مشهود است که میانگین سطح دانش از میانگین سطح نگرش و رفتار بالاتر بوده است (ر.ک. جداول ۲، ۳ و ۴). نتایج کلی پژوهش بیانگر آن است که برنامه‌های آموزشی و تفسیری در ارتقای سطح دانش، تقویت نگرش‌های زیست محیطی و بهبود رفتارهای مثبت کوتاه مدت و بلندمدت زیست محیطی گردشگران نقش بسیار مهمی داشته است. بنابراین با توجه به اهمیت فعالیت‌های آموزشی تفسیری در ارتقای کیفیت تجربیات، برخی از پیشنهادها در ذیل ارائه می‌شود:

- آموزش مردم محلی و بومی و مشارکت دادن آنها در امور گردشگری و پرنده نگری برای حفاظت بیشتر منطقه.

- تربیت کردن راهنمای تخصصی بومی برای تور گردشگری منطقه میانکاله.
- ملزم کردن تورهای گردشگری به استفاده از راهنمای محلی و بومی آموزش دیده و آگاه.
- برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای راهنمایان تور این منطقه در جهت تقویت سطح دانش و آگاهی آنها.
- ارائه اطلاعات زیست محیطی از سوی مدیران اژانس‌های مسافرتی به گردشگرانی که قصد سفر به این منطقه را دارند.

منابع و ماخذ:

- احسانی، افسانه. (1397). اکوتوریسم راهی برای گردشگری پایدار. انتشارات مهکامه.
- غلامی تروجنی، طاهره. (1383). بررسیهای جوامع گیاهی منطقه حفاظت شده شبه جزیره میانکاله و خلیج گرگان. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علوم تحقیقات تهران.
- نیوسام، دیوید، مور، ای، سوزان و داوولینگ، کی، راس. (1394). طبیعت گردی؛ بوم شناسی، اثرات، مدیریت. ترجمه: ریحان کریم پور، سیما طاهری، صادق طاهری. انتشارات دانشگاه تهران.
- قدمی، مصطفی و غلامیان بای، محمد. (۱۳۹۳). اثرات گردشگری. پیامدها، چارچوب ها و سیاست ها. انتشارات مهکامه.
- Alcock, D. (1991). Education and extension: management's best strategy. *Australian Parks and Recreation* 27(1): pages 15-17.
- Ballantyne, R., & Packer, J. (2011). Using tourism free-choice learning experiences to promote environmentally sustainable behavior: The role of post-visit 'action resources'. *Environmental education research*. Volume 26, Issue 2: pages 201-215.
- Ballantyne, R., Packer, J., & Hughes, K. (2009). Tourists' support for conservation messages and sustainable management practices in wildlife tourism experiences. *Tourism Management*, 30(5). pages 658-664.
- Beaumont, N. (1998). Promoting pro-environmental attitudes and behaviours through eco-tourism: that's the theory but does it happen in practice? In S. McArthur (ed.) *Australia's Ecotourism Industry: A Snapshot in 1998*. Brisbane, Ecotourism Association of Australia, 21-28.
- Blamey, R. K. (1995). *The Nature of Ecotourism*, Occasional Paper No 21. Bureau of Tourism Research, Canberra.
- Bramwell, B., & Lane, B. (1993a). Interpretation and sustainable tourism: the potential and the pitfalls. *Journal of Sustainable Tourism*, 1(2). pages 71-80.
- Bramwell, B. & Lane, B. (1993b). Sustainable tourism: An evolving global approach. *Journal of Sustainable Tourism* 1, pages 6-16.
- Broad, S. and Weiler, B. (1998) Captive animals and interpretation: A tale of two tiger exhibits. *Journal of Tourism Studies* 9 (1), , pages 14-27.
- Buckley, R. C. (2009). Evaluating the net effects of ecotourism on the environment: A framework, first assessment and future research. *Journal of Sustainable Tourism*, 17, pages 643-672
- Burgess, J. (1992). Softly softly minimising the impacts of ecotourism in Tasmania. In B. Weiler (ed.) *Ecotourism: Incorporating the Global Classroom. International Conference Papers* (pp. 89-93). Canberra: Bureau of Tourism.
- Cobbinah, P. (2015). Contextualizing the meaning of ecotourism. *Tourism Management Perspectives*, 16, , pages 179-189.
- Das, M and Chatterjee, B. (2015). Ecotourism: A panacea or a predicament?. *Tourism management perspective*, 14. , pages 3-16.
- Dickson, E & Benham, D. (2001). Wildlife Tourism in the Moray Firth, Scotland: *Do dolphins change lives?*. Poster presented at the 14th Biennial Conference on the Biology of Marine Mammals, Vancouver, B.C. Canada.

- Dowling, R. (1992). An ecotourism planning model. In B. Weiler (ed.) *Ecotourism Incorporating the Global Classroom - International Conference Papers*. Canberra, Bureau of Tourism Research, pages 127-133.
- Gao, J., Zhang, C., & Huang, Z. (2017). Chinese tourists' views of nature and natural landscape interpretation: a generational perspective. *Journal Of Sustainable Tourism*, 26(4), , pages 668-684.
- Ham, S.H., & Krumpe, E.E. (1996). Identifying audiences and messages for nonformal environmental education: A theoretical framework for interpreters. *Journal of Interpretation Research* 1, no. 1: pages 11–23.
- Hughes, K., Packer, J. & Ballantyne, R. (2011). Using post-visit action resources to support family conservation learning following a wildlife tourism experience. *Environmental Education Research* Vol. 17, No. 3.
- Hultman, M., Kazeminia, A., & Ghasemi, V. (2015). Intention to visit and willingness to pay premium for ecotourism: The impact of attitude, materialism, and motivation. *Journal Of Business Research*, 68(9), 1854-1861.
- Jackson, G. & Osmond, M. (1996). National perspectives on whale watching: an industry perspective. *Annals of Tourism Research*, 14: pages 314-331
- Jacobs, M., & Harms, M. (2014). Influence of interpretation on conservation intentions of whale tourists. *Tourism Management*, 42, 123-131.
- Kalinowski, K.M. & Weiler, B. (1992). Educational travel. In: Weiler, B. and Hall, C.M. (eds) *Special Interest Tourism*. Belhaven Press, London, pp. 15–26.
- Lackey, B. K., & Ham, S. H. (2003). Contextual analysis of interpretation focused on human–black bear conflicts in Yosemite National Park. *Applied environmental education and communication*, 2(1). pages 11–21.
- Lück, M. (2003). Education on marine mammal tours as agent for conservation – but do tourists want to be educated? *Ocean & Coastal Management*, 46(19), , pages 943–956.
- Matsushima, H. (2007). Effects of using interpretation method in regard to public beach management at Ishikari Coast, Hokkaido. *Landscape Research Japan*, 70(5), pages 523–526.
- Mayes, G., Dyer, P., & Richins, H. (2004). Dolphin-human Interaction: Pro-environmental Attitudes, Beliefs and Intended Behaviors and Actions of Participants in Interpretation Programs: A Pilot Study. *Annals Of Leisure Research*, 7(1), , pages 34-53.
- Van der Merwe, P., Saayman, M., & Botha, E. (2019). Does visitors to Kgalagadi Transfrontier park have different interpretation needs?. *Journal Of Outdoor Recreation And Tourism*, 26, , pages 43-49.
- Moscardo, G. (2008). Sustainable tourism innovation: Challenging basic assumptions. *Tourism and Hospitality Research*, 8(1), pages 4–13.
- Moscardo, Gianna, Woods, Barbara, & Saltzer, Rebecca . (2004). *The role of interpretation in wildlife tourism*. In: Higginbottom, Karen, (ed.) *Wildlife Tourism: impacts, management and planning*. Common Ground Publishing , Altona, VIC, Australia, pp. pages 231-251
- Neil, D. T., Orams, M. B & Baglioni, A. J. (1995). The influence of content in interpretive commentary on environmental attitudes and intentions of

whale watch participants. *Encounters With Whales '95*. Hervey Bay, Queensland, July 26-30

- Oliver, J. (1992). All things bright and beautiful: are tourists getting responsible adult education programs? In B. Weiler (ed.) *Eco-tourism Incorporating the Global Classroom - International Conference Papers*. Canberra, Bureau of Tourism Research, 54-60.
- Orams, M. (1995). Using Interpretation to Manage Natural-based Tourism. *Journal of Sustainable Tourism* 4(2) .pages 81-92
- Orams, M. (1994). Creating effective interpretation for managing interactions between tourists and wildlife. *Australian Journal of Environmental Education*, 10. pages 21-34.
- Orams, M. (1996). A Conceptual model of Tourist-wildlife Interaction: the case for education as a management strategy. *Australian Geographer*, 27 (1). pages 39-49
- Orams, M. (1999). *Marine Tourism: Development, Impacts, Management*. London: Routledge
- Orams, M., & Taylor, A. (2005). Making ecotourism work: An assessment of the value of an environmental education programme on a marine mammal tour in New Zealand. In C. Ryan, S. J. Page, & M. Aicken (Eds), *Taking tourism to limits. Issues, concepts and managerial perspectives* (pp. 83- 98). Amsterdam: Elsevier.
- Powell, R. B., & Ham, S.H. (2008). Can ecotourism interpretation really lead to pro conservation knowledge, attitudes and behaviour? Evidence form the Galapagos Islands. *Journal of Sustainable Tourism* 16, no. 4 .pages 467-89.
- Ritchie, B. W. (2003). Exploring nature-based and cultural educational tourism. In B.W. Ritchie, N. Carr, & C. Cooper (Eds), *Managing educational tourism* (pp. 25-82). Clevedon: Channel View Publications.
- Roggenbuck, J. W. (1992). Use of persuasion to reduce resource impacts and visitor conflicts. Manfredro, M.J. (eds) *Influencing Human Behavior: theory applications in natural resource management*. Sagamore Publishing Inc. pages 149-209
- Schänzel, H., & McIntosh, A. (2000). An Insight into the Personal and Emotive Context of Wildlife Viewing at the Penguin Place, Otago Peninsula, New Zealand. *Journal Of Sustainable Tourism*, 8(1), 36-52.
- Wiles, R., & Hall, T. E. (2005). Can interpretive messages change park visitors' views on wildland fire? *Journal of Interpretation Research*, 10(2). pages 18-35.

Evaluating tourists' views on the effectiveness of educational-interpretive programs in the Miankaleh protected area

Naser Aligholizadeh Firouzjaie⁴⁹, Framrz Barimani⁵⁰, Elham Hakimian⁵¹

Abstrat

The purpose of this study is to identify and explain the effectiveness of educational and interpretive programs offered to tourists in the Miankaleh Protected Area. The method of this research is descriptive-analytical based on survey. The method of data collection was through questionnaires and interviews. The statistical population of this study includes tourists who visited Miankaleh region in the form of tours in autumn and winter and benefited from educational and commentary programs. Also, based on the Cochran sampling formula, the sample size was 250 tourists and the sampling method in this study was simple random. The collected data were analyzed by one-sample t-test and correlation statistical tests. The results of this study indicate that the training and interpretation services provided to tourists by the local tour guide have a favorable effect on knowledge, attitude and short behavior. It has had a long-term and long-term environmental environment for tourists, so that the one-sample t-test confirms the average above the average of the above variables and its significant difference with the average, at the alpha level of less than 5%. . On the other hand, there was a significant direct correlation between the variables of knowledge promotion, strengthening environmental attitudes and environmental behaviors of tourists. Therefore, the educational and interpretive programs provided by the tour guide have played a very important role in improving the level of knowledge, strengthening environmental attitudes and positive short-term and long-term environmental behaviors.

Keywords: educational and interpretive programs- knowledge- attitude-behavior- tourists- Miankaleh region.

⁴⁹ Assistant Professor, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.

⁵⁰ Professor, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.

⁵¹ MSc, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.